

سوال

آیا تشریح زکات حکمت خاصی دارد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

این را باید دانست که الله متعال چیزی را مشروع نمی‌کند مگر آنکه شامل بهترین حکمت‌ها است که بهترین منافع را برای بندگان محقق می‌گرداند، چرا که الله تعالی آن دانایی است که علمش همه چیز را در بر گرفته و حکیمی است که هیچ چیز را جز به سبب حکمتی تشریح نمی‌کند.

ثانیاً:

اما درباره‌ی حکمت از تشریح زکات، علما موارد بسیاری ذکر کرده‌اند، از جمله:

۱- کامل شدن اسلام بنده؛ زیرا زکات یکی از ارکان اسلام است که اگر انسان آن را انجام دهد، اسلامش به کمال می‌رسد، که این بی‌شک هدفی بزرگ برای هر مسلمان است، زیرا هر مسلمانی سعی در کامل کردن اسلام خود دارد.

۲- زکات دلیل ایمان صادقانه‌ی شخصی است که آن را ادا می‌کند، زیرا مال برای نفس انسان بسیار دوست داشتنی است، و کسی یک چیز دوست داشتنی را فدا نمی‌کند مگر برای یک دوست داشتنی هم اندازه یا بزرگتر؛ به همین سبب آن را صدقه نامیده‌اند زیرا نشان دهنده‌ی صدق صاحب خود برای کسب خشنودی الله عزوجل است.

۳- زکات باعث پاک شدن اخلاق انسان می‌شود و او را از زمره‌ی بخیلان خارج ساخته در زمره‌ی کریمان وارد می‌سازد. زیرا زکات نفس انسان را به بذل و بخشش عادت می‌دهد؛ چه بذل علم یا بذل مال، یا بذل موقعیت و مقام؛ و در نتیجه بذل و بخشش تبدیل به طبیعت و مرام وی می‌شود، تا جایی که اگر روزی بر حسب عادتی که کرده بخششی نکرده باشد متکدر و ناراحت می‌شود. مانند شکارچی‌ای که اگر روزی صیدش به تاخیر افتد ناراحت و افسرده می‌شود. همینطور است حال کسی که نفس خود را به کرم و بخشندگی خود داده و اگر روزی با مال یا موقعیتی که دارد به کسی سودی نرساند دلتنگ و ناراحت

می‌شود.

۴- زکات باعث شرح صدر و شادی درون می‌شود. انسان اگر چیزی - به ویژه مال - را ببخشد در درون خود احساس آرامش و خوشبختی می‌کند و این موردی است که آزموده شده، اما به شرط آنکه این بخشش از روی سخاوت‌مندی و خوش‌دلی باشد نه آنکه مالش را عطا کند و دلش همراه آن باشد!

ابن قیم در زاد المعاد می‌گوید: «بخشنده‌گی و کرم یکی از اسباب گشایش دل است، اما از آن سود نمی‌برد مگر آن کسی که از روی سخاوت و خوش‌دلی مالش را عطا کند، و پیش از آنکه مال از دستش خارج شود از دلش بیرون آمده باشد. اما آن که مال از دستش بیرون می‌آید، ولی هنوز در دلش جای دارد از این بخشنده‌گی سودی نخواهد برد.

۵- زکات ایمان انسان را کامل می‌کند: **هیچ‌یک از شما ایمان نمی‌آورد تا آنکه هرچه را برای خود دوست می‌دارد برای برادرش نیز دوست بدارد.** یعنی برای کامل شدن ایمان باید همانطور که دوست داری برای نیاز خودت پول خرج کنی، باید خرج کردن برای برادرت را نیز دوست داشته باشی.

۶- زکات و بخشنده‌گی از عوامل وارد شدن به بهشت است، زیرا بهشت برای کسی است که **سخن نیک گوید و سلام را ترویج دهد و [به گرسنگان] غذا دهد و در حالی که مردم در خوابند، نماز گزارد و بی‌شک همه‌ی ما سعی می‌کنیم بهشتی شویم.**

۷- زکات باعث می‌شود جامعه‌ی اسلام همانند یک خانواده باشد که در آن توانگر بر ناتوان مهربان است و بی‌نیاز نسبت به بی‌نوا مهربانی می‌کند. اینگونه انسان احساس می‌کند برادرانی دارد که باید در حق آنان نیکی کند، همانطور که الله در حق وی نیکی و احسان نموده است. الله متعال می‌فرماید: **وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ [قصص/ ۷۷]** (و نیکی کن، همانطور که الله به تو نیکی کرده است). در نتیجه جامعه‌ی اسلامی تبدیل به یک خانواده می‌شود و این همان چیزی است که نزد نویسندگان قرن‌های اخیر، **همبستگی اجتماعی** نامیده می‌شود، و زکات بهترین عامل به وجود آمدن این همبستگی است، زیرا انسان هم از یک سو یک فریضه را انجام می‌دهد، و هم به برادران خود سود می‌رساند.

۸- زکات باعث خاموش شدن انقلاب خشم مستمندان می‌شود؛ زیرا وقتی فقیران ببینند که شخص ثروتمند هر اتوموبیلی که دوست دارد سوار می‌شود و در هر کاحی که می‌لش می‌کشد زندگی می‌کند و هر چه بخواهد می‌خورد... در حالی که خودش مرکبی جز پاهای خود و بستری جز زمین سرد ندارد، بی‌شک در وجود خود احساس بدی نسبت به ثروتمندان پیدا می‌کند.

اما اگر ثروتمندان در حق نیازمندان نیکوکاری کنند، هم این خشم فرو می‌نشید و هم جلوی آن شورش گرفته می‌شود. در نتیجه نیازمندان خواهند گفت: ما برادرانی داریم که در سختی‌ها فراموش‌مان نمی‌کنند... در نتیجه محبت ثروتمندان در دل آنان می‌نشیند.

۹- زکات باعث جلوگیری از جرایم مالی مانند سرقت و زورگیری و غارت و دیگر جرایم می‌شود. زیرا نیاز فقیران از جای دیگری تامین می‌شود و از آنجایی که بخشی از اموال ثروتمندان به آنان می‌رسد آن‌ها را سبب فقر خود نمی‌دانند و اغنیا را همانند نیکوکارانی می‌بینند که نباید به اموالشان دست درازی کرد.

۱۰- نجات از گرمای روز قیامت. پیامبر ﷺ می‌فرماید: **هرکس در روز قیامت زیر سایه‌ی صدقه‌ی خود خواهد بود** علامه آلبنانی این روایت را در صحیح الجامع (۴۵۱۰) صحیح دانسته است. همینطور پیامبر ﷺ یکی از کسانی که در روز قیامت - که هیچ سایه‌ای نیست جز سایه‌ی الله - زیر سایه‌ی او خواهد بود را چنین معرفی کرده است: **کسی که صدقه‌ای داد و آن را چنان پنهان داشت که دست چپش ندانست دست راستش چه چیز را انفاق کرده است متفق علیه.**

۱۱- این کار باعث می‌شود که انسان نسبت به حدود خداوند و شریعت او آگاهی پیدا کند. چون شخص نمی‌تواند زکات اموال خود را بدهد مگر آنکه احکام آن و اموالی که زکات به آن تعلق می‌گیرد و نصاب زکات و مستحقان دریافت آن و دیگر موارد مورد نیاز را بداند.

۱۲- زکات - چنانکه از نام آن پیداست - باعث رشد حسی و معنوی اموال شخص می‌شود. وقتی که انسان زکات مالش را بدهد، آن مال از آفت‌ها در امان می‌ماند و چه بسا به سبب همین صدقه روزی‌اش بیشتر شود. برای همین است که در حدیث آمده: **هیچ مالی با صدقه کم نشد مسلم (۲۵۸۸)**، و این موردی است که بسیار مشاهده شده و دیده‌ایم که شخص بخیل اموال خود یا بیشتر آن را به واسطه‌ی آتش سوزی یا ضرر مالی یا بیماری‌های پرخرج از دست می‌هد.

۱۳- زکات سبب نزول خیر می‌شود. در حدیث آمده است: **هر گاه قومی زکات اموال خود را باز دارند، باران از آنان باز داشته می‌شود** این روایت را آلبنانی در صحیح الجامع (۵۲۰۴) صحیح دانسته است.

۱۴- در حدیث آمده است که **صدقه خشم پروردگار را خاموش می‌کند** این روایت را علامه آلبنانی در صحیح الجامع (۳۷۵۹) صحیح دانسته است.

۱۵- صدقه مرگ بد را دفع می‌کند.

۱۶- صدقه با بلایی که در حال فرو آمدن است، درگیر می‌شود تا آنکه مانع رسیدنش به زمین می‌شود.

۱۷- صدقه باعث پاک شدن گناهان می‌شود. رسول الله ﷺ می‌فرماید: **صدقه گناهان را خاموش می‌کند، چنانکه آب باعث خاموشی آتش می‌شود** این روایت را علامه آلبنانی در صحیح الجامع (۵۱۳۶) صحیح دانسته است.

مراجعه نمایید به: الشرح الممتع (۴/ ۶، ۷).